O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

BUXORO
DAVLAT
UNIVERSITETI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

"BOSHLANG'ICH TA'LIM INNOVATSION KLASTERI VA RAQAMLI TA'LIM: EHTIYOJ, ZARURAT, NATIJA" MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMAN

MATERIALLARI

Бухоро - 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

BOSHLANG‘ICH TA’LIM NAZARIYASI KAFEDRASI

Boshlang‘ich ta’lim innovatsion klasteri va raqamli ta’lim: ehtiyoj, zarurat, natija

Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya materiallari (10 MART, 2021 YIL)

Tarqatish hududi: http://interscience.uz// onlayn

Respublika ilmiy-nazariy anjumani tashkiliy qo‘mitasi:

Raisi: O.X.Xamidov - Buxoro davlat universiteti rektori.

Rais o‘rinbosari: O.S.Qahhorov - Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, rais muovini

A’zolari:

Q.R.To‘qsonov, Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti dekani. D.N.Mustafayeva, Buxoro viloyati xalq ta’limi boshqarmasi boshlig‘i

G.T. Zaripov, IT, I va IPKTB bo‘limi boshlig‘i.

Yu.Yu.Azimov, Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti o‘quv ishlari bo‘yicha dekan o‘rinbosari.

N.O. Safarova, Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti yoshlar bilan ishlash bo‘yicha dekan o‘rinbosari.

M.Yo.Ro‘ziyeva, Boshlang‘ich ta’lim nazariyasi kafedrasi mudiri.

G.R.Akramova, Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha mas’ul.

B.S.Jamilova, Boshlang‘ich ta’lim nazariyasi kafedrasi dotsenti.

S.Akramova, Boshlang‘ich ta’lim nazariyasi kafedrasi o‘qituvchisi.

S. G‘.Luqmonova, Boshlang‘ich ta’lim nazariyasi kafedrasi o‘qituvchisi, kotib

ISBN

To‘plamga kiritilgan maqola va tezislardagi fikr va ma’lumotlarning to‘g‘riligiga mualliflar mas’ul.

MUNDARIJA

KIRISH 8
1-SHO‘BA. BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA INNOVATSION KLASTER: MUAMMO VA YECHIMLAR 9
O.X.Xamidov. Ta’lim klasterining afzalliklari 9
Ғофуржон Муҳамедов Педагогик таълим кластери: чирчиқ тажрибаси 11
Maxmudov M.X Ta’limga klaster yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 15
To‘xsanov Q.R.Maktab - universitet -ishlab chiqarish bosqichlarida klaster yondashuvlar – samaradorlikning kafolati 16
Ro‘ziyeva M.Y.Raqamli ta’lim jarayonining shakllanishi va rivojlanish omillari 19
Б.С.Жамилова Болалар ижодий тафаккурини шакллантиришда педагогик таълим инновацион кластери фаолиятининг самарадорлиги 21
Ходжамқулов У.Педагогик таълим инновацион кластери: хорижий тажриба ва миллий ташаббус 24
Akramova G.R. Boshlang‘ich ta’limda innovatsion klasterga ehtiyoj 30
А.Р.Ҳамроев Бошланғич таълимга замонавий ёндашув: натижа ва таҳлил 31
Жамилова Б.С., Нигора Муртазоева “Мактаб-лаборатория” тажриба инновацион майдончалари истиқболли лойиҳалар кафолати 33
Ziyodova Zahro Badiiy asarni tushunish va tahlil qila olish ko`nikmasini shakllantirishda pedagogik ta’lim innovatsion klasteri ahamiyati 34
Subhonova S. U. Boshlang’ich ta’limda fanlararo integratsiya va innovatsion loyihalar klaster modeli namunasi sifatida 35
Kuzmanova G.B.Boshlang’ich sinf matematika darslarida matnli masalalrni yechishga o’rgatishda innovatsion klaster usuli 38
Миртурсунова Ю.А Термин «образовательный кластер» в современной методике 41
2-SHO‘BA. BOSHLANG‘ICH TA’LIM INNOVATSION KLASTERINI TASHKIL ETISH ZARURATI ... 45
Тешабоева З. С Илм-фан ва таълим тизимида кластер- соғлом рақобат омили 45
Boltayeva M. A. Badiiy asar tahlili – o‘quvchi nutqini o‘stirishda muhim omil 46
Ҳусенова М. Ҳ. Pirls халқаро баҳолаш тизими 48
Умарова З. Бошланғич синфларда педагогик конфликтларни бартараф этишнинг инновацион кластери 51
Очилов Ф.И.Бошланғич синф ўкувчиларига табиий-илмий билимларни ўргатишнинг мавжуд муаммоларини бартараф этишда кластернинг аҳамияти 54
Boboqulova.S.B, Isoyeva.M.B Markov jarayonlari va zanjiri 56
3- SHO‘BA. BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA INNOVATSION KLASTER - FANLARARO INTEGRATSIYA VA UZVIYLIKNI TA’MINLASH KAFOLATI 59
Абдуллаев А. А. Мактабгача таълимда кластер самараси 59
Бердиева М. М., Қурбонмуродова Ф. PIRLS баҳолаш тизими асосида саволлар миллий базасини яратиш долзарб аҳамияти 61
Халилова Р. Р. Виртуал мулоқот имкониятлари 63

Ачилова М. С.Мактабгача ва бошланғич таълимда узвийликни таъминлаш давр талаби. . 64
Davronov I.E., S.Muhiddinova O’quvchi salomatligini muhofaza qilish omillari 66
I.E.Davronov Boshlang’ich sinf o’quvchilarida ijodiy kompetensiyalarni shakllantirish 67
Бердиева М. М. Хушбоқова З. Ғ. Бадиий адабиёт воситасида мактабгача ёшдаги болаларни маънавиятини шакллантириш долзарб педагогик муаммо сифатида................. 68
Rajabova I. Qosimova M. MTTda bolalarni intellektual rivojlantirishda o`yin mashg`ulotlarining ahamiyati 71
Бердиева М М., Жумаева М. Э. Миллий қадриятлар орқали мактабгача ёшдаги болаларни эстетик тарбиялаш 73
Чиналиева А. Ўқитувчини инновацион фаолиятга тайёрлаш 74
Uktamova M. Nosirova D. Methodology of comparative teaching of the author to the sources of folklore in primary school lessons 77
Мансурова Х. Бошланғич синфларда она тили фанидан интеграция ва узвийликни таъминлашда иншонинг ахамияти 78
Жабборова М. Биология таълимида интегратив технологиялардан фойдаланиш 79
Ибрагимов Д.А Ахборот асрида ёшлар маънавиятига мафкуравий тазйиқларнинг таъсири 82
Машарипов Ж Соғлом бўлишга жисмоний ва рухий жиҳатдан камол топишга йўналтирилган кўникма ва малакаларни шакллантириш 84
Саитметов О.Б. Жамоатчилик назорати механизмларини ривожлантиришнинг ўзига хос жиҳатлари 85
Курязова Н. Применения pirls в начальных классах (австрийский опыт) 86
Кучкарова М. Информационные технологии как метод влияния... 89
Sariyev Sh.U.Boshlang‘ich sinflarda nutq o‘stirish jarayonida fanlararo integratsiya va uzviylikni ta’minlash 92
Усманова С.Э., Бозорова Б. Ч.Болаларни мактабгача таълим муассаларида маънавий-аҳлоқий қадриятлар руҳида тарбиялаш аспектлари 94
Yo`ldosheva Sh. Integratsiya – dars samaradorligini oshirish omili 97
Усманова С., Эргашева Г. Мактабгача таълим муассасаларида касб - ҳунарга йўналтириш масалалари... 99
Хамдамова М. Дж., Абдурахманова А. Импульсивное поведение в младшем школьном возрасте 101
Пўлотова Ю.А. Она тили ва ўқиш дарсларини интеграциялашда ахборот - ресурс таъминоти 103
Axmedova D., Mametjumayeva G. Boshlang‘ich sinflarda badiiy asar matnini tahlil qilish usullari... 107
Hamidova I. Problems of translation of "spirituality" units in uzbek and english dictionaries ... 109

Турдиева Н.С.Таълим кластери таълим интеграциясининг институционал тизими сифатида.. 110

Najmiddinova D. Interpretation of the profession in the “shohnoma” 113

4- SHO‘BA. BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI TATBIQ ETISH..........117

Умуров З.Л. Таълимни рақамлаштириш шароитида бошланғич синфларда таълимий муаммоларни тайёрлаш технологияси... 117

Луқмонова С.Ғ. Ўқитувчи фаолиятида рақамли таълим: муаммо, ечим, самара................ 120

Шамсиддинова Д.Х Бошланғич таълим жараёнида юзага келадиган педагогик низоларни бартараф этиш 121

Shazadayev F Boshlang`ich ta`lim y o`nalishida axborot texnologiyalarini o`qitishda kompetensiyaviy yondashuv 123

Ходжаева М Бўлажак мутахассисларда мулоқот маданиятини шакллантириш 128

Ochilova L.T., N. B. Razzoqova Matematikadan amaliy mashg’ulotlar jarayonida kompyuter texnikasidan foydalanish samaradorligi.. 129

Ochilova L.T. Matematika darslarida pisa testlaridan foydalanishning amaliy ahamiyati.......... 131

Ochilova L.T. L.Ch.Rajabova STEAM ta’lim dasturi asosida matematika masalalarini yechishning ilg’or usullari 135

L.T.Ochilova S.Erkinova Boshlang’ich matematika kursini o’qitish jarayonida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodikasi 137

Axrorov I., Qosimov A Arifmetik masalalar ustida ishlash borasida ba’zi ilmiy – uslubiy mulohazalar.. 139

Djumayev M Boshlang‘ich sinflarda matematikadan milliy o‘quv dasturini amaliyotga joriy etishning ilmiy-metodik asoslari.. 143

X J.Sattorova Z. I.Abdunazarova O‘qish darslarida hikoya matni ustida ishlashda pirls topshiriqlardan foydalanish.. 146

M.H. Raxmatova Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta’lim-tarbiyasida o'qituvchining o'rni..... 148

Komilova Sh.A.Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida fanga oid kompetensiyalarni shakllantirish.. 149

Muxitdinova N.B.Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilim va ko‘nikmalarini multimediali texnologiyalar vositasida shakllantirish.. 152

Nuritdinova Sh., Askarova M. Boshlang‘ich sinflarda so‘zlarning ko‘chma ma’nosi ustida ishlash 154

M.D. Xaydarova D.Hakimova Boshlang`ich sinflarda texnologiya darslarini olib borilishi 157

Xudayarova M., Djanabayeva X. Raqamli ta’lim texnologiyalari orqali ona tilini o‘qitish jarayonida kompyuter dasturlaridan foydalanish imkoniyatlari 158

Hamrayev M.A Xakimova Z.A.Boshlang’ich sinf darsliklarida olmosh so’z turkumining o’rganilishi 159

Masharipova U.A.Raqamli ta’lim texnologiyasini o‘quv jarayoniga joriy etish is tiqbollari...... 162

5- SHO‘BA. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XXI ASRDA TA’LIM 165
Ядгарова Г. Раҳбар шахс имижини белгиловчи психологик сифатлар 165
D.X.Shodmonqulova D.G’.Pardaboyeva Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ona tili darslarida mashqlar vositasida kerativ fikrlashga o‘rgatish 166
Хасанова Г. Суть инновационных педагогических технологий в дошкольных образовательных организациях 169
Sayfullayeva N., Sharipova G Boshlang’ich sinf ona tili mashg’ulotlarida didaktik o’yinlarni multimedia texnologiyasi asosida tashkil etish 171
Илясова М., Илясова А. Ёшларга диний таълимотни тўғри тарғиб қилиш 173
Муродова Ш. Компетенциявий ёндашув – ўқувчи ижтимоийлашувининг муҳим асоси .. 175
Hamidova I. Problems of translation of "spirituality" units in uzbek and english dictionaries ... 177
Рустамов Ж. Меъморчилик ва табиатнинг уйғун мутаносиблиги 179
Қаҳҳорова Д. Педагогика коллежи талабаларида ўқув мотивацияни ривожлантириш 183
Najmiddinova D. Interpretation of the profession in the “Shohnoma” 185
Ахмедова Ш., Пўлатова М. Хорижий тилларни ўқитишда педагогик технологиялардан фойдаланишнинг моҳияти 188
Mirxanova G., Ostonayeva Sh. Jahon leksikografiyasida o`quv lug`atchiligi-ning o`rganilishi va unda sinonimik lug`atlarning o`rni
Ҳакимова М., Мансурова Д Мусиқа ўқитишнинг янги ёндошувлари концепти 191
Бўронова Н., Камалова М. Шарқ мутафаккирлари асарлари орқали ўқувчиларда адолат-ҳуқуқий тарбия кўникмаларини ривожлантириш 192
Хайруллаева Ш Жалолова Ш Ўқувчида атроф-муҳитни тоза тутиш компетенциясини шакллантиришнинг тарихий таҳлили 194
Бўронова Н, Ортиқова Г Бошланғич синф ўқитувчилари касбий компетентлигини шакллантириш йўллари 195
Нарзиева М.С. Таълим ва тарбия узлуксизлигини таъминлашда ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги ҳамкорлик.. 197
Курбонова Д Шарқ мутафаккирлари мероси орқали ўқувчиларни маънавий, умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш 199
Асланова Н. Ўқитувчи педагогик фаолиятида ижодкорликнинг аҳамияти 200
Фаттоева О таълимда инновацион фаолият кўникмаларининг ўзлаштирилиши 202
Masharipova U.A.Raqamli ta’lim texnologiyasini o‘quv jarayoniga joriy etish istiqbollari 203
Qurbanova G O’qituvchida nutq ko’nikmalarini shakllantirish masalasi va uning o’ziga xos xususiyatlari 205
Худойбердиева Н.Ў. Абдулла Қодирий асарларида тарихий инверсия ва фолклор хронотопи масаласи 207
Маъруфжонова Д Цифровое обучение в сфере образования 209

Xusanbayeva X.A. O‘qish darslarida matn ustida ishlashda pirls topshiriqlaridan foydalanish. 211

Шарипова Н. Отношение Помещиков К Чичикову, Как Новому Поколению Дельцов..... 213

6- SHO‘BA. TALABALAR AMALIYOTINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH...216

Акрамова С Жамол камол шеърларида ўзбекча-тожикча лексемалар табиати.................. 216

Н.А.Хамедова Талабалар амалиётини рақамли технологиялар асосида такомиллаштириш самарадорлиги... 218

Файзуллаев М. Б. Саидова М.М.Обычаи и обряды в единицах лингвокультурем 220

M.D. Xaydarova Naqshbandiya ta’limotidan boshlang’ich sinflar texnologiya darslarida foydalanish imkoniyatlari 223

Gadoeva Sh Ona tili ta’limi sifat va samaradorligini oshirishda didaktik o'yinlarning ahamiyatii

....225

Ўринова МРоман огоҳлантиришлар 227

Саидова Р Лирик матнни семиотик таҳлил қилиш... 229

Ш.Фармонова Бўлажак ўқитувчилар коммуникатив маданиятини миллий ва умуминсоний қадриятлар асосида ривожлантириш... 231

H.H.Rahmatov Matematika darslarida o’quvchi o’quv faolyatini tashkil etish shakllari........... 233

А.Ш.Иноятов Эшов ЭОпределение стресса у учеников начальной школы 235

Axmedova D Eshqulova GMiraziz A’zam she’rlarida vatan madhi 239

Jo‘rayev AEritmalar mavzusiga oid masalani turli usullarda yechish orqali talabalarda interaktivlikni oshirish 240

M.D. Xaydarova “ X.Jahonqulova Texnologiya va kasb ta’limidan sinfdan tashqari mashg’ulotlar tashkil qilish texnologiyasi” 243

M.D. Xaydarova M.G`.Qodirova “Boshlang‘ich sinf mehnat ta’limida turli materiallar bilan ishlash darslarini tashkil etish” 244

M.D. Xaydarova U.Olloqulova “Umum ta’lim maktablari 1-4 – sinflarida texnologiya ta’limini o’qitishning interfaol usullari” 245

Турдиева Н.С. Мирова СТаълимнинг ижтимоий функциялари... 247

M.D. Xaydarova N.Namozova Boshlang’ich sinf texnologiya darslarida applikatsiya ishlarini bajarish metodikasi 249

Дустова Д Шарапова Н. К вопросу формирования эстетической культуры у студентов направления начального образования в процессе преподавания русского языка.............. 251

Raximova D. Didaktik o‘yinlar yordamida o’quvchilarning matematik savodxonligini shakllantirish... 255

Мирханова Г. Илҳомова З. Қадимги юнон ва рус тилшунослигида синоним луғатларнинг шаклланиши 256

Do`stova M. Ona tili fanining ta’lim-tarbiya rivojidagi ahamiyati... 258

М.Б.Файзуллаев М.А.Рузиева Градация глаголов психического состояния. 260
7- SHO`‘BA. 263
Ҳамида Нусратова Абдулла авлонийнинг болаликка аталган шеърларининг мавзулар кўлами 263
Safarov F., Xalilova M. 4-sinf o‘quvchilarini o‘z nutqida maqoldan foydalanishga o‘rgatish ... 265
Яхшимбекова С, Мирзаева СПсихологик хизматнинг ўзига хос ижтимоий-психологик хусусиятлари 269
Sharipova I.F Ajoyib sonlar va ularning xossalari.. 271
Яхшимбекова С. Оилада тенгликни таъминлаш - ўсмирларда стрессни олдини олиш омили... 274
Hamrayev M.A. Egamova GBoshlang‘ich sinf ona tili o‘quv dastur va darsliklarida sintaktik bilimlarning berilishi... 276
Tursunova Z. Sinfdan tashqari o'qish uchun kitob tanlash tamoyillari.................................... 280
Абдуллаев К Профессионал таълим муассасаси ўқувчиларида ватанварварлик тарбияси технологияси 282
Ikromova N Boshlang`ich sinf “o`qish kitobi” darsliklarida berilgan xalq og`zaki ijodi asarlarining mazmun-mundarijasi.. 285
Rustamova Z Xudoyberdi to`xtaboyevning sarguzasht romanlariga xos xususiyatlar............... 288
М.Нематова Бошланғич синф ўқиш дарсларида ўқувчиларда адабий тушунчаларни шакллантириш.. 291
Д.Мақсудова Умумтаълим мактабларида она тили таълимида ўқувчилар тил компетентлиги таҳлили 294
Tosheva N Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari iqtisodiy bilimdonligini rivojlantirishning dolzarbligi 296
С.Каримова Бошланғич таълимда ўқувчиларнинг ижодий фаолиятини ташкил этиш 298
М.Зубайдуллаева Ибрагимова М.С.Бошланғич синф ўқиш дарсларида матн устида ишлаш орқали нутқ ўстириш 301
Djumayev J Texnologiya fanini umumta‘lim fanlari bilan o‘zaro integratsiyasi va o‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini tashkil etish.. 306
Хамдамова М Абдурахманова АИмпульсивное поведение в младшем школьном возрасте.. 310
А .К.Нисанбаева Педагогик техниканинг муҳим хусусиятлари амалда 313
Djumaeva M Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishida tabiiy fanlar orqali o‘quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirish 315
Ashrapova N. *Boshlang`ich sinf o`quvchilarini matematika darslarida fikrlash qobiliyatlarini o`stirish* 318
Абдуллаева Л. Повышение потенциала бакалавриата на более высокий уровень на основе развития творческих компетенций 319

Пардаев Б Бошланғич синф ўқувчилари ижтимоийлашувини ташхислаш 321
M.H. Raxmatova Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim-tarbiyasida o'qituvchining o'rni 325
Ergasheva S.T. Xalqaro baholash tizimida boshlang'ich ta'limning o'rni 326
А.Д.Нурадилова Антропоцентрик парадигманинг шаклланиши... 328
Д.Т.Айтбаев Антропоцентрик тилшунослик ҳақида.. 329
G.D.Berdiyorova Ruhiy rivojlanishi sustlashgan bolalarda agrammatik disgrafiyaning o'ziga xos xususiyatlari.. 331
Raximova D. Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilarning matematik savodxonligini shakllantirish.. 333
Nuradilova A Maktab ta'limida sodda gap mavzusini o'qitishda innovatsion yondashuv 335
Shodmonova A.Sh Dilfuza Turg'unova Boshlang'ich sinf o'qish darslarida o'quvchilar nutqini o'stirish usullari va unga qo'yiladigan talablar 337

песнями, драматическими действиями, хороводами, ряжением, гаданием и т. п. Миф мог обосновывать происхождение обряда.

В сущности, каждый обряд символизирует и воспроизводит творение. Обряды подтверждают основные принципы мирового порядка в трактовке конкретной традиции. Обряд и есть освященное многовековой традицией условно-символическое действие, он складывается на основе обычая и наглядно выражает устойчивые отношения людей к природе и друг к другу. Примерами обрядов могут служить родильные обряды, сватанье, свадьба, лечение всяческих болезней, смерть, похороны, поминки и др.

Таким образом, лингвокультурология, возникшая на «пересечении» ряда смежных наук и разделов лингвистики, таких как: культурология, лингвострановедение, этнолингвистика, социолингвистика, тесно взаимодействует с ними, но имеет по сравнению с ними свою специфику и свой особый, «интегративный» аспект изучения проблемы «язык и культура». Лингвокультурология — комплексная научная дисциплина синтезирующего типа, изучающая взаимосвязь и взаимодействие культуры и языка в его функционировании и отражающая этот процесс как целостную структуру единиц в единстве их языкового и внеязыкового (культурного) содержания при помощи системных методов и с ориентацией на современные приоритеты и культурные установления (система норм и общечеловеческих ценностей) [6, с. 37]. Лингвокультурология является новой исследовательской парадигмой процесса научно-культурной мысли о языке и культуре. Она не только расширяет диапазон исследовательской идеи, но и позволяет глубже и многограннее осознавать ее возможности.

Литература:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка. — М.: Флинта: Наука, 2010.
2. Аскольдов С. А. Концепт и слово. Русская словесность: От теории словесности к структуре текста: Антология / Под общей ред. В. П. Нерознака. — М.: Академия, 1997.
3. Болдырев Н. Н. О метаязыке когнитивной лингвистики: концепт как единица знания // Когнитивные исследования языка / гл. ред. серии Е. С. Кубрякова, отв. ред. вып. В. З. Демьянков; М-во обр. и науки РФ, Рос. акад. наук, Ин-т языкознания РАН, Тамб. гос. ун-т им. Г. Р. Державина, Рос. ассоц. лингвистов-когнитологов. — М.: Ин-т языкознания РАН; Тамбов: Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2008.
4. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. — М.: Языки славянской культуры, 1996.
5. Винокур Г. О. Избранные работы по русскому языку. — М.: Учпедгиз, 1959.
6. Воробьев В. В. Лингвокультурология. — М.: РУДН, 2006.
7. Казымова, Л. А. Язык и культура: к вопросу о специфике лингвокультурологии / Л. А. Казымова. — Текст : непосредственный // Филология и лингвистика. — 2018. — № 3 (9). — С. 19-22.

NAQSHBANDIYA TA'LIMOTIDAN BOSHLANG'ICH SINFLAR TEXNOLOGIYA DARSLARIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI

M.D. Xaydarova,
BuxDU o'qituvchisi
U.Raxmatova BuxDU talabasi

Bizning tarixmizda bunday munavvar qalbli notiq insonlar kam bo'lmagan. Ular o'z muridlarini farzandlaridek yaxshi ko'rganlar. Pir hech qachon muridlariga ko'z olaytirmasligi, biron bir yo'sinda ishora qilmasligi, aksincha kishida biror mushkul ish tug'ilganda darrov yordam berishi mushkulni hal qilish kerak. Muridning mushkuli faqat jiddiy qiyinchilik emas solixlar buni hech qachon e'tiboga olmaganlar, mushkul deganda tasavvuf axli ma'naviy

muammolar yuz beradigan talablar tug'iladigan savollarni anglaydilar. Pir ana shularga javob topib, muridni qanoatlantirishi shart. Agar qanoatlantirishga ko'zi yetmasa muridni boshqa o'zidan kuchliroq shaxsga tavsiya etadi. Shuni ham aytish kerakki solixlarni iste'dodi xilma-xil bo'lganiday pirlarning murabbiylik qobilyati ham turlicha bo'lgan. Ba'zi shaxslarga muridga tarixiy odobini o'rgatganlar ya'ni uni taslim va itoatga keltirish manmanlik xirsu havo kabi tuyg'ulardan ham etish bilan shug'ullanganlar, ba'zi shaxslar muridga ruhiy karomati mujizalari bilan ta'sir etganlar, yana bir kim shaxslar shogirdlariga tasavvuf asoslarini o'rgatish nazariy bilimlar bilan qurollanganligiga e'tibor qilganlar.

Masalan xazrat Bahouddin Naqshbandning bir necha pirlari bo'lgan. Naqshbandning yozishicha, Xoja Xazrati Bahouddin valiylarni uch toifaga bo'ladilar. Ular: «muxallid, komil va muhammal. Muxallid eshitganicha amal qiladi. Komil o'z vujudidan chiqib ketmaydi, mukammalning tarbiyatisiz mukammal bo'lmaydi.»

Bahouddin Naqshband tarbiyaviy qarashlarining markazida komil insonni shakllantirish g'oyasi yotadi. Komil inson, avvalo, aqlli, ilmli va ma'rifatli bo'lishi lozim. Uning ta'limotiga ko'ra insonni ilmi shariat, ilmi tariqat (ilm egallash yo'llari), ilmi ma'rifat va ilmi haqiqatni o'z ichiga olgan tasavvuf ta'limoti bilan qurollantirish lozim. Bu yo'l orqali insonlar mavjud dunyoning tilsimlarini o'rganishlari va bilishlari ke- rak. Xo'ja Bahouddin Naqshband bu ta'limotni o'rganuvchilarga piru ustoz bo'lib ta'lim berganlar. Piru ustoz Naqshband ularning dunyoqarashini kengaytirib, Valiy-avliyo darajasigacha aqlini rivojlantirganlar. Ularga ta'lim berish uslubiyotini ishlab chiqqanlar. «Bu toifa uch qismga bo'linadi: Muqallid, komil va mukammal.

Muqallid (taqlidchi) eshitganiga amal qiladi.

Komil o'z vujudidan chiqib ketolmaydi. Komil mukammalning tarbiyasi mukammal bo'lolmaydi. «Bizning ixtiyor qilganimiz «al-irodatu tarqu-l-irodati fi-l-irodati» degan so'zdir, murid (ya'ni, shogird) o'z xohishini tashlab, o'z muqtadosi (piri)ning xohishi ichiga butunlay ko'milib ketishi kerak» derdilar. «Ixtiyor bizda, agar xohlasak tolibga jazaba orqali ta'sir qilamiz, agar xohlasak suluk (turli xil yo'llar) orqali ta'sir qilamiz. Murshid (pir) bu — hoziq tabib (kabi) muridning holiga ya'ni, ma'naviy kamolotining ayni vaqtdagn holatiga — I.Tojiev muvofik, bo'lgan davo (tarbiyaviy ta'sir)ni qiladi.» « .bizning tariqatimiz (yo'limiz) anjumanda xilvat (xilvat dar anjuman), vatanda safar (safar dar vatan) dir. Xilvatda shuhrat bor, shuhrat esa ofatdir. Jamiyatda xayriyat bo'ladi, jamiyat esa suhbatda bo'ladi. Agar bu yo'l toliblaridan bir guruhi bir-birovlari bilan hamsuhbat bo'lsalar, bu suhbatda xayru baraka ko'p bo'ladi . «Naqshband: suhbat» . zohir (tashqari)da xalq bila va botin (ko'ngil)da haq subhonahu va taolo bila .» bo'lishi kerak.

Murshid har kuni tolibning holidan xabardor bo'lishi, farosat yoki so'rab surishtirish bilan uning ahvolini bilib turishi zarur. «Murshid tolibning o'tgan, hozirgi va kelajak kabi uch xolidan boxabar bo'lishi kerak, shundagina uni tarbiya qila oladi.»

«Tolib amal qilishi zarur bo'lgan sharoitlardan biri shuki,, u Haq taolo do'stlaridan bo'lgan bir do'st bilan hamsuhbat bo'ib, o'z holidan voqif bo'lishi zarur. Suhbat zamonini o'zining o'tmish zamoni bilan solishtirib ko'rsin, nuqsondan kambl sari ketayotganini o'zida mushohada qilsa, bu azizning suhbatida mulozamatda bo'lishni o'zi uchun farzi ayn hisoblasin.»

«Suhbatda sen ko'ngilga doimo yo'l topib bor, Yaxshilikka oshno bo'l, yomonlikka sen dushvor".

Yomonlar suhbatidan qochmasang sen do'stginam, Azizonning ruhi hech rozi bo'lmas, biru bor»

Ilm yo'li, «Tariqat yo'li odobdan iboratdir, har bir hol va har bir maqomning odoblari bor, kimkiya odobni ushlasa uni balog'at ahlining balog'atiga etkazadi. «Odob bu — xulqni chiroyli qilish, so'zni va fe'lni soz qilishdir. «Xizmat odobi ulug' baxtdan yaxshiroq, uning belgisi — amalning qabuli, tug'yon esa odobning buzuqligidir. Adabni saqlash—muhabbat samarasi, daraxti va urug'i hamdir.

Naqshband aytadilarki, «Agar adabdan ozginagina nuqsonga yo'l qo'ysang ham nimaiki qilsang beadablik bo'laveradi.» «Toliblarda yuz beradigan har qanday kamchilik va fikrlarni ular biladilar va yo'qotadilar.»

Sahobalar « .tolibdagi har bir zarra va qatrani ko'radilar va haqihat yuzasidan bu holni ularga ko'rsatadilar va shuvdoq qoldirmaydilar.»

«Ko'r ketar ekan bilmay istiqbolda choh,
Uni ogoh etmasang sendadir ulug' gunoh.»
«Har vaqt diqqatingni bo'lmagil zinhor,
Nigohing hamisha bo'lsin intizor.»

«Vuqufi zamoniy bu yo'lda yuruvchi uchun shunday narsaki, tolib doimo o'z ahvolidan xabardor bo'lishi har bir zamonda o'zining holi va sifati qanday, shukr paytimi, uzr paytimi, buni bilishi kerak.»

Foydalanilgan adabiyotlar roёyxati

1. Meliyev H. Ilmiy-adabiy manbalarda kasb-hunarga yo'naltirish masalasi. "Xalq ta'limi" jur. 2010. 49-52 betlar.
2. Xolmatov P.Q. Darsdan tashqari mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'llash. 13.00.02-Texnologiya ta'limi nazariyasi va metodikasi. Ped.fan.nomz.diss. Guliston. 2004. -134 b.
3. Tilavova M.M. Boshlang'ich sinf mehnat darslarini tashkil etish texnologiyasi. T., 2008.
4. Tilavova M,M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gender tenglik va farqlar asosida umummehnat ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari. T., 2007

ONA TILI TA'LIMI SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DIDAKTIK O'YINLARNING AHAMIYATII

Gadoeva Shahodat Mustafoevna
Buxoro viloyat, Buxoro tuman 26-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya: Dars jarayonida didaktk o'yinlarning tashkil etilishi, avvalo o'quvchida darsga bo'lgan qiziqishni oshiradi, mustaqil fikrga ega bo'lgan, bilimli shaxsni kamol toptiradi va, qolaversa, ta`lim mazmunini yangilaydi.

Kalit so'zlar: ona tili, Didaktik o'yinlar, o`quvchilar, dars ,yozuv, maktab.

Boshlang`ich sinflarda ona tili o`qitishning asosiy vazifasi ushbu fanning bilimlar tizimini egallash, so`zlarning grammatik shakllarini ishlab chiqish, savodli yozuv ko`nikmasini hosil qilishdir. Bu vazifalarni ro`yobga chiqarish o`ta murakkab bo`lib, o`qituvchining xilma-xil o`qitish metodlarini egallashini, o`quvchilarni mumkin qadar ijodiy fikrlashga o`rgatishni va har bir mashg`ulotga qiziqtira bilishni taqozo qiladi. Bolalarning yozuv savodxonligini oshirish uchun uning xotirasida so`zning yorqin tassavurini mustahkamlash, so`z tarkibi va gap bo`laklarini to`g`ri hamda tez farqlash qobiliyatini o`stirish kerak. Kichik maktab o`quvchilar asosan tasavvur qilish orqali fikr yuritadilar. Ona tili qonun-qoidalari, hodisalari mavhum fikr yuritishni taqozo etadi. Shu tufayli ular ko`pincha o`ynash, jismoniy harakat qilishga intiladilar. Amaldagi o`quv dasturiga asosan o`yin mashg`ulotlari bugungi darslarning qurilishida tez-tez uchrab turadi. Chunki bolaga berilayotgan bilimni o`yinlar vositasida singdirish quruq qoida yodlash va surunkasiga mashq qildirishdan qiziqroq tuyuladi va o`tilgan mavzuning mustahkam esda saqlanishiga imkon beradi.

Grammatik o`yinlarni o`tkazish usullari xilma-xil bo`lib, uni maktab o`qituvchilari mukammal egallab olishlari va o`quvchilarning o`zini shunga o`rgatish zarur. Grammatik o`yinlar til materiallarini o`rgatishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi. Bu o`yinlar bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Grammatik o`yinlar bolalarda mustaqillikni tarbiyalaydi. O`quvchilarni tez o`ylashga, mustaqil fikrlab javob